

mož moči, ki koraka po masi in jo tlači, kakor mlince na tla — ni to človek smešnih himer, ampak to je nadčlovek iz kosti in mesa, iz volje in moči, ki bo pa to dvoje porabil za to, da drugim koristi — ne pa da bi druge zmlinčil. In takih nadljudi, ki nosijo po sedem in več križev na ramah — pa ne javkajo in ne skačejo v vodo — ampak razvijajo voljo in moč — takih ima naš narod na stotine! In ti — pa samo ti — so vzdržali narod doslej in ga bodo vbodoče — ne samo z železno, žuljavo roko, tudi z lučjo razuma, ker so prave razumnike rodili neposredno le ti. In kadarkoli se Cankar dotakne teh nadljudi — njegova mati spada tudi mednje — tedaj bi se človek najlaže razjokal od iskrenega veselja — tako sladko zavonja iz njegovih stavkov našega naroda duša. A takisto bi se človek razjokal od bridke žalosti, ko vidi, kako mnogi trgajo s Cankarjevega sloga cele zaplate in s temi šemijo maskare bolnih živcev in tujega rodu, in te strdene punce ponujajo našega ljudstva nadljudem, prepričani, da delujejo za narod in njegovo prosveto in da so moderni zaradi pavjega perja.

Ne bod' mo šalobarde!

F. S. Finžgar.

Domen. Narodna igra s petjem v petih dejanjih. Po Jos. Jurčiču spisal Ivan Česnik. V Ljubljani, 1911. Založila Katoliška Bukvarna. Tiskala Katoliška Tiskarna. „Ljudski oder“, I. zvezek. Cena 80 vin. 80, pag. 80. — Zbirka „Ljudski oder“, ki je pričela pravkar izhajati, ima namen dajati podeželnim odrom dober repertoar iger, ki jih ne bo težko uprizoriti in ki ne bodo zahtevale preveč literarno šolanega občinstva. Ako presojamo „Domna“ v tem okviru in s tega stališča, potem smo z igrjo povsem zadovoljni; „Domen“ je delo, ki se bo dosti igralo, ker ni težko in ima bogato dejanje. Pisano je naravno in v lepem jeziku ter ne vsebuje ničesar, kar bi žalilo čut tega ali onega. Zato delo prav toplo priporočamo našim odrom. Ako bi pa pisali z literarnega stališča, bi ne hvalili tako brezpogojno. Domen sam je pasiven, saj pravi Urh o njem: „Domen se ne maščuje nikdar nad očetom!“ (IV./6.). Gibalo cele igre je Urh, proti-igro pa zavozljava Sova. Domen pa se vedno spomni, ko bi imel kaj izvršiti, da ne ravna prav, in zato ne stori ničesar. Lepo je tako premagovanje samega sebe, a je tako redko, da se nam zdi neverjetno, in je gotovo tudi drami kot taki v škodo.

Motiv igre je star: Graščak zapelje v predfabuli kmetsko dekle Meto. Ko doraste sin Domen, terja svoje pravice. Kot postranski motiv je vplel pisatelj Domnovo ljubezen do Anke in zapreke, ki se jima stavijo, za tretji motiv pa je porabil blagega berača Urha, ki je v mladosti tudi ljubil Meto. Urh se razlikuje od svoje krjaveljske rodbine naših narodnih iger prijetno v tem, da je njegova eksistenca opravičena, dasi njegovo poseganje v dejanje strukturi drame ni v korist. Urhova dikcija je sveža in humorni element uprav pristnonaroden. Odločno pa grajam preveliko množino monologov, ki so stara, že zdavno prebolela sredstva, ki si z njimi avtorji pomagajo iz zadrege. Tehničnih pogreškov je malo, največji je v drugem dejanju koncem tretjega in začetkom četrtega prizora. Sova, ki odhaja, in Domen, ki prihaja, se morata še med vrati srečati, ker Meta izpregovori medtem dva stavka in ima soba samo ena vrata. Pa se ne srečata, ker bi sicer pisatelj ne mogel dejanja nadaljevati.

Način, kako se uprizori petje, je tudi šablonski „Zapoj, nama kako lepo!“ — nakar se poje! — Dobro bi bilo, če bi se pridejale igri režijske opombe, ker bo malokateri podeželni režiserjeval znal uprizoriti „pekot konj“ in „ropot sani“. (I./2.) Četrto in peto dejanje naj bi se združili v eno samo, saj itak cela prva polovica četrtega dejanja nima nič opravka z razvojem dejanja in ga je pisatelj spisal pač le zato, da uvede v delo nekaj komičnih potez. Ravnotako bo mučno gledati v petem dejanju zblaznelega Sova, umirajočo Meto in pasivnega Domna, če se ne bo jako dobro igralo. Sploh je prva polovica neprimerno boljša od druge. Prav dobro je celo tretje dejanje, ki je efektno in prenese tudi strožjo literarno sodbo. Vobče je karakterizacija oseb prav dobra, izvemši Domna, ki je nekonsekventen. Anka je čedno pogojena in Sova s par potezami markantno orisan. — „Domen“ je Česnikov dramatični prvenec in zato mu manjših tehničnih pomanjkljivosti ni šteti v zlo. Če sme kritik kaj svetovati, bi svetoval, da se dramtizacija sploh opuste. Roman naj ostane roman. Z istim tujdom bi bil Česnik lahko napisal izvorno narodno igro. Tudi v tem je treba zlomiti tradicijo Govekarjevo, ki je s svojimi dramtizacijami nekako započel slov. narodno igro. Pisatelj naj piše izvorno dramo, zakaj najboljša dramtizirana novela ne doseže najslabše drame, ker v novelah ni dramatike. — Morda nam napiše g. Česnik čez leto in dan dramo, ki bo več kot kompleks dramtiziranega pripovedovanja. — Oprema knjige je lična. Igra naj se igra povsod, kjer se ljudje radi zabavajo in kaj nauče.

Adolf Robida.

Zbirka slovenskih citatov in aforizmov.

Nabral in uredil Slavko Klepec. — V Ljubljani 1910. Natisnila Kleinmayr & Bamberg. Str. 212. — Nekdo je že poročal javnosti o tej knjigi in je pri tem čutil dolžnost, dokazati njeno potrebnost. Utemeljeval jo je s tem, da bodo profesorji našli v njej obilo naslovov za dijaške naloge, neproesorji pa mnogo primerne tvarine za spominske knjige nadležnih gospodičen. Ta poročevalec je izgubljen humorističen talent: po njegovem ne bo dijak več dobival nalog kakor v starih, neaforističnih časih: „Pomlad prihaja“ ali „Razgled z ljubljanskega gradu“, ali „Tu, felix Austria, nube!“ — ne! Sedaj bo gimnazijec razmotrival n. pr. naslednje:

„Ženska je začetek, namen in konec našega življenja, vir našega uživanja. Vse drugo nam je za spremeno, spočitek.“ (St. 1056.)

In licejka ne bo nič več razpravljala o staromodnih resnicah, kakor: „Gospodinja hiši tri vogle podpira“ ali „Žena v zgodovini (s posebnim ozirom na Marijo Terezijo)“, ampak bo premišljevala drugačno modrost n. pr.

„Ista usoda jim je prisojena našim dekletom zunaj po deželi kakor cveticam: da zažare in zadehte za hip in da padejo potem pod koso in ... ah, nepoetična je dalje primera, a kaj pomaga ... padejo pod koso in cvetice so postale seno, vsakdanja hrana za našo ljubo živinico ... Zakon namreč, to jim je kosa, to jim je smrt.“ (262.)

Tudi zaljubljeni komi ne bo več iskal krepkih verzov po nemških knjigah in mastnih notesih; on bo sedaj zapisal kasirki v spominsko knjigo slovenski citat in aforizem:

„Kdor greši z nedolžno in lepoteželjno dušo, opravlja delo, Bogu prijetno, in z vsakim grehom se bliža popolnosti, se bliža večni lepoti, ki je večni greh.“ (343.)